

За весь довгий час свого знайомства з містером Шерлоком Холмсом я ні разу не чув, щоб він розповідав про своїх родичів, і рідко коли — про свої молоді літа. Ця його мовчанка лише підсилювала враження чогось трагічного, яке він на мене справляв, і часом мені здавалося, що я бачу в ньому щось відчужене від світу — ніби мозок без серця, так само слабкий у своїх почуттях, як і могутній у міркуваннях. І неприязнь до жінок, і неохота заводити нових друзів були однаково властиві його холодній натурі; до того ж, він ніколи не розповідав про свою рідню. Я вже схилявся до думки, що Холмс давно сирота й не має жодного родича серед живих, аж одного разу, на превеликий мій подив, він сам заговорив зі мною про свого брата.

Того літнього вечора ми пили чай, і наша розмова, без усякого ладу перескакуючи з гольфа на відхилення екліптики, врешті перейшла на атавізми та спадкові риси. Суперечка наша точилася стосовно того, якою мірою людина зобов'язана своїм талантом предкам, а якою — власним тривалим вправам.

— Щодо вас самого, — мовив я, — то з усього, що ви мені розповіли, я бачу: і своєю спостережливістю, і рідкісним мистецтвом аналізу ви зобов'язані лише собі.

— Якоюсь мірою так, — відповів він задумано. — Предки мої були сільськими сквайрами й жили, напевно, так, як їм і личило жити. Але хоч-не-хоч цей талант у мене в крові, і йде він, мабуть, від бабусі, що була сестрою Верне, французького художника. Мистецтво, коли воно в крові, часом набирає найдивовижніших форм.

— Але чому ви гадаєте, що це у вас спадкове?

— Бо мій брат Майкрофт наділений цим талантом ще більшою мірою, ніж я.

Ця відповідь була для мене несподіваною. Якщо в Англії є ще одна людина з таким самим рідкісним обдаруванням, то як могло статися, що ні поліція, ні громадськість нічого не відають про неї? Запитавши про це, я був певен, що мій друг лише зі скромності поставив свого брата вище за себе самого. Холмс засміявся, почувши мої слова.

— Любий мій Ватсоне, — мовив він, — я ніяк не можу погодитися з тими, хто вважає скромність за чесноту. Логік має бачити все таким, як воно є насправді, а недооцінювати себе — така сама вада, як і переоцінювати свої сили. Тож коли я сказав, що Майкрофт сильніший за мене в спостережливості, то знайте, що я кажу чистісіньку правду.

— Він молодший за вас?

— Старший на сім років.

— Чому ж його ніхто не знає?

— О, його добре знають у деяких колах.

— У яких саме?

— Ну, хоча б у клубі "Діоген".

Я ніколи не чув про цей заклад, і мій подив, напевно, чітко відбився на моєму обличчі, бо Шерлок Холмс одразу дістав годинник.

— Клуб "Діоген" — найхімерніший лондонський клуб, а Майкрофт — найхімерніший з лондонських диваків. Він приходить туди щодня за чверть п'ята й виходить звідти за двадцять хвилин восьма. Зараз шоста година, тож якщо ви готові трохи прогулятися цього чудового вечора, я буду вельми радий познайомити вас із обома цими дивами.

За п'ять хвилин ми були вже на вулиці й прямували до площі Риджент.

— Вас дивує, — мовив мій друг, — чому Майкрофт не береться до детективної праці? Він до неї нездібний.

— Але ж ви, здається, сказали...

— Я сказав, що він перевершує мене у спостережливості і здатності робити висновки. Якби мистецтво детектива починалося й закінчувалося думками в затишному кріслі, мій брат став би найкращим детективом на весь світ. Але йому бракує самолюбства й завзяття. Він і кроку зайвого не зробить, щоб перевірити свої висновки, і краще вже визнає, що помилився, ніж доводитиме свою правоту. Я часто приходив до нього з деякими загадками, й щоразу його рішення виявлялося справедливим. Але коли треба було вживати якихось активних заходів, передавати справу до суду, — він ставав зовсім безпорадним.

— То, виходить, він так і не став детективом?

— Аж ніяк. Те, з чого я живу, для нього — лише захоплення. Він має надзвичайні здібності до розрахунків і перевіряє бухгалтерські звіти в одному міністерстві. Майкрофт наймає кімнати на Пел-Мел, тож варто йому лише завернути за ріг — й він уже у Вайтхоллі. Вранці — туди, увечері — назад... і так щодня, щороку. Він не буває ніде, крім клубу "Діоген", що якраз навпроти його помешкання.

— Щось не пригадую такої назви.

— Зрозуміло. В Лондоні є багато людей, що — чи з неспіливості, чи через відлюдкувату вдачу — не люблять гучного товариства. Але водночас полюбляють посидіти в м'якому кріслі й погортати свіжі газети. Для їхньої вигоди й було створено свого часу клуб "Діоген", і нині він об'єднує найменш компанійських, найменш підхожих для клубів людей

нашого міста. Членам не дозволяється звертати ніякої уваги один на одного. Окрім кімнати для гостей, там заборонено будь-які розмови, і той, хто порушить це правило тричі, якщо про це довідається правління, мусить залишити клуб. Мій брат був одним із засновників клубу, і я сам переконався, що то справді найзатишніше місце.

Отак розмовляючи, ми пройшли Сент-Джеймс-стріт і дісталися Пел-Мел. Недалеко від клубу "Карлтон" Шерлок Холмс зупинився біля одного з будинків і, нагадавши, що розмовляти тут заборонено, увійшов до передпокою. Крізь скляні двері я встиг побачити велику розкішну залу, де кілька чоловіків сиділи й читали газети, — кожен у своєму куточку. Холмс провів мене до маленької кімнати, що виходила вікнами на Пел-Мел, і, покинувши тут на хвилину, повернувся з супутником, що, як я здогадувався, міг бути лише його братом.

Майкрофт Холмс був набагато вищий і огрядніший за Шерлока, але в його обличчі, хоч і одутлому, збереглося щось від тієї гостроти, якою так вражало обличчя його брата. Погляд його водянисто-сірих і напрочуд ясних очей був якийсь розгублений, занурений у самого себе; такий погляд я помічав у Шерлока тільки тоді, коли він напружував усю силу своєї думки.

— Радий вас бачити, сер, — сказав він, подаючи мені свою широку, товсту, мов тюленячий ласт, руку. — Я всюди тільки й чую, що про Шерлока, відтоді як ви стали його літописцем. До речі, Шерлоку, я чекав на тебе ще минулого тижня, щоб побалакати про оту пригоду в Менорхавсі. Я гадав, що вона тебе таки спантеличить.

— Ні, я її розплутав, — з усмішкою мовив мій друг.

— Адамс, звичайно?

— Так, Адамс.

— Я був певен у цьому з самого початку.

Обидва брати сіли біля вікна.

— Це найкраще місце для кожного, хто хоче вивчати людство, — мовив Майкрофт. — Поглянь-но, які чудові типи! Поглянь на цих двох, що йдуть просто сюди.

— Більярдний маркер і отой, другий?

— Саме так. Що ти скажеш про цього другого?

Двоє перехожих зупинилися навпроти вікна. Крейдяні плями над кишенею в жилеті першого були єдиним, що наводило на думку про його причетність до більярду. Другий був низький смаглявий чоловічок у капелюсі набакир і тримав під пахвою кілька пакунків.

— Здається, старий вояк, — мовив Шерлок.

— Нещодавно вийшов у відставку, — зауважив його брат.

— Служив, як бачу, в Індії.

— До того ж молодший офіцер.

— Гадаю, артилерист, — сказав Шерлок.

— І вдівець.

— Але має дитину.

— Дітей, братику, дітей.

— Постривайте, — засміявся я, — для мене це вже занадто.

— Звичайно ж, — відповів Шерлок Холмс, — чоловік із такою поставою, таким владним поглядом і такою засмаглою шкірою — вояк, либонь, не рядовий і нещодавно повернувся з Індії.

— Про те, що він тільки-но облишив службу, свідчать військові черевики, які він і досі взуває, — відзначив Майкрофт.

— Хода в нього не кавалерійська, а шолом він носив набакир, бо з одного боку шкіра на лобі засмагла менше. Для сапера він заважкий. Отже, артилерист.

— Жалоба, безперечно, свідчить, що він недавно втратив дорогу людину. Те, що він сам ходить на закупи, наводить на думку, що в нього померла дружина. А накупив він, як бачите, силу дитячих речей. Серед них і брязкальце, яке показує, що одна дитина — немовля. Напевно, дружина померла під час пологів. А з того, що він тримає під пахвою книжку з малюнками, можна зробити висновок, що в нього є ще одна дитина.

Я почав розуміти, чому мій друг сказав, що його брат має гостріше око, ніж він сам. Він поглянув на мене й усміхнувся. Майкрофт узяв понюшку табаки з черепахової табакерки і обтрусив з піджака її крихти великою червоною шовковою хустиною.

— До речі, Шерлоку, — мовив він, — тут у мене є дещо на твій смак; це прецікава загадка, яку я намагався розв'язати. Мені, щоправда, забракло терпцю довести її до кінця, тож я зробив небагато, але вона надала мені змогу добре помізкувати. Якщо ти згоден вислухати подробиці...

— Любий Майкрофте, я буду дуже радий.

Холмсів брат щось написав на аркушику записника і, подзвонивши, віддав його служникові.

— Я запросив сюди містера Меласа, — пояснив він. — Він мешкає поверхом вище, і ми з ним трохи знайомі, тож він і надумав прийти зі своєю загадкою до мене. Містер Мелас, як я розумію, — за походженням грек і чудовий знавець мов. Він заробляє собі на прожиток то як перекладач у суді, то як провідник багатих туристів зі Сходу, що зупиняються в готелях на Нортумберленд-авеню. Гадаю, буде ліпше, коли він сам розповість нам про свою дивовижну пригоду.

За кілька хвилин до нас увійшов низенький товстий чоловічок, чиє темне обличчя й чорне як вугіль волосся виказували в ньому уродженця Півдня, хоча, судячи з мови, це був освічений англієць. Він міцно потис руку Шерлокові Холмсу, й темні його очі спалахнули радістю, коли він почув, що цю історію готовий вислухати такий знавець.

— Я не думаю, щоб поліція повірила мені; даю слово, що ні, — мовив він з обуренням. — Якщо вони досі такого не чули, то по-їхньому виходить, що такого не може й бути. Але я не заспокоюся доти, доки не дізнаюся, що сталося з тим бідолахою із пластирем на обличчі.

— Я — сама увага, — сказав Шерлок Холмс.

— Сьогодні середа, — мовив містер Мелас. — Отже, це було в понеділок увечері, тобто позавчора. Я перекладач, як вам, напевно, розповів уже мій сусід. Перекладаю з усіх мов або майже з усіх, але оскільки я родом з Греції й маю грецьке ім'я, з цією мовою мені доводиться працювати найбільше. Я вже багато років найголовніший перекладач із грецької мови в Лондоні, й ім'я моє дуже добре відоме в готелях.

Частенько буває, що мене в найнезручніший час викликають до якогось іноземця, який потрапив у халепу, чи до мандрівника, що приїхав

уночі й потребує моїх послуг. Тож я не здивувався, коли в понеділок увечері до мого помешкання завітав такий собі містер Латімер — охайно вбраний молодик — і запросив мене до кеба, що чекає біля дверей. До нього, сказав він, приїхав у справі приятель-грек, який не знає жодної мови, крім своєї рідної, тож без перекладача йому не обійтися. Він дав мені зрозуміти, що мешкає досить далеко — в Кенсингтоні, й було помітно, що він дуже поспішає, бо тільки-но ми вийшли на вулицю, як він швиденько підштовхнув мене до кеба.

Я сказав — до кеба, але щойно я сів, у мене одразу з'явилася підозра, що це радше карета. Екіпаж був набагато просторіший за оці жалюгідні лондонські кеби, і обито його було матерією хоч і потертою, але дорогою. Містер Латімер сів навпроти мене, й ми вирушили до Черинг-Кросу, а звідти вгору по Шефтсбері-авеню. Коли ми виїхали на Оксфорд-стрит, я хотів уже зауважити, що ми даємо великого гака, але мене зупинила на півслові дивна поведінка мого супутника.

Спочатку він дістав із кишені важкий кийок, налитий свинцем, і помахав ним туди-сюди, немовби перевіряючи вагу. Відтак без жодного слова поклав його поряд із собою. Зробивши це, він підняв з обох боків віконця, і я побачив, на свій подив, що скло було щільно затулене папером, немовби навмисне для того, щоб я нічого не бачив.

"Вибачте, що позбавив вас утіхи дивитися у вікно, містере Меласе, — мовив він, — але я вирішив не показувати вам, куди ми їдемо. Потім можуть виникнути проблеми, якщо ви самі знайдете дорогу до мене".

Як ви легко можете собі уявити, від тих слів мені стало трохи ніяково. Супутник мій — дужий, широкоплечий молодик, тож хоч би він був і без кийка, я навряд чи впорався б із ним.

"Ви надто дивно поведіться, містере Латімере, — затинаючись, мовив я. — Хіба ви не розумієте, що чините беззаконня?"

"Звичайно, я дозволив собі забагато, — сказав він, — але це буде взято до уваги. Мушу, однак, попередити вас, містере Меласе, що коли ви надумаете здійснити тривогу або зробите ще щось подібне, для вас це скінчиться невесело. Прошу вас не забувати, що і в кареті, і в мене вдома ви цілком залежите від мене".

Говорив він спокійно, але хрипкувато, від чого слова його звучали ще погрозливіше. Я мовчки сидів, намагаючись збагнути, навіщо йому було отак викрадати мене. Поміркувавши, я зрозумів, що пручатися марно й що мені застається лише чекати, що буде далі.

Їхали ми так години зо дві, але я ніяк не міг зрозуміти, куди саме. Часом стукіт коліс свідчив, що ми мчимо бруківкою, а потім їхній рівний, тихий хід наводив на думку про асфальт; але, крім цих звуків, більш ніщо не могло навести мене на здогад, де ми зараз. Папір на обох віконцях не пропускав світла, а вікно спереду затуляла синя завіса. Було чверть на восьму, коли ми виїхали з Пел-Мел. Коли екіпаж нарешті зупинився, мій годинник показував за десять хвилин дев'яту. Супутник одслонив віконце, і я побачив низьке склепіння під'їзду з ліхтарем угорі. Тільки-но мене поспіхом висадили з карети, як у під'їзді відчинилися двері, і я опинився в будинку; до того ж, коли я переступав поріг, мені здалося, що обабіч були дерева й травник. Чи то був самотній міський будинок із садом, чи справжня сільська садиба — сказати не можу.

У передпокої горіла газова лампа, але так тьмяно, що я ледве міг щось розібрати — хіба те, що тут було досить просторо й висіло багато картин. У напівтемряві я побачив, що двері відчинив маленький, непоказний чоловічок середнього віку, з похилими плечима. Коли він обернувся до нас, блиснуло світло, і я зрозумів, що він в окулярах.

"Це містер Мелас, Гарольде?" — спитав він.

"Так".

"Чудово, чудово! Сподіваюся, містере Меласе, ви на нас не гніваєтесь, — адже нам без вас не обійтися. Якщо ви будете з нами чесні, то не пошкодуєте; але якщо викинете якусь штуку, то... хай Бог вас боронить!" Він говорив уривчасто, раз у раз нервово хихочучи, й наганяв на мене ще більше страху, ніж молодик.

"Чого вам од мене треба?" — спитав я.

"Лише про дещо запитати в одного джентльмена-грека, що гостює в нас, і розтлумачити його відповіді. Але — жодного слова, крім того, що вам скажуть, інакше... — знову почулося нервово хихотіння, — інакше ліпше було б вам і на світ не народжуватись!"

Сказавши це, він відчинив двері й провів мене до розкішно обставленої кімнати, знову-таки освітленої єдиною, наполовину прикрученою лампою. Кімната була, звичайно ж, велика, й те, що ноги мої занурилися в м'який килим, тільки-но я переступив поріг, свідчило про її багатство. Я встиг помітити оксамитові крісла, високий камін із білою мармуровою полицею і збоку — щось подібне до колекції японської зброї. Одне крісло стояло просто під лампою, і літній чоловік мовчки показав мені на нього. Молодик нас залишив, але швидко повернувся через інші двері, ведучи за собою джентльмена в халаті, що повільно наближався до нас. Коли він ступив у коло слабкого світла, я краще розгледів його, і мене аж затрусило з жаху. Він був блідий як смерть і до краю зморений; очі його палали, мов у людини, чий дух сильніший за тіло. Але що мене приголомшило ще більше, ніж уся його неміч, то це те, що обличчя його було по-чудернацькому обліплене смугами пластиру, а один широкий шматок затуляв рот.

"Чи є в тебе дошка, Гарольде? — вигукнув старший, коли ця химерна істота не сіла, а радше впала в крісло. — Руки в нього розв'язані? Добре, дай-но йому олівець. Ви його питатимете, містере Меласе, а він писатиме відповіді. Запитайте спершу, чи згоден він підписати папери?"

Очі чоловіка спалахнули вогнем.

"Ніколи!" — написав він по-грецькому на дошці.

"Ні за яких умов?" — спитав я за наказом нашого тирана.

"Лише тоді, коли її повинчає при мені мій знайомий грецький священик".

Літній чоловік підступно захихотів.

"Чи знаєте ви, що вас тоді чекає?"

"За себе я не боюся".

Це лише зразки запитань і відповідей, що їх містила наша словесно-письмова розмова. Знову й знову я змушений був питати, чи підпише він документи. Знову й знову я чув ту саму обурену відповідь. Проте за мить мені сяйнула щаслива думка. До кожного запитання я почав додавати кілька слів од себе — спочатку зовсім невинних, щоб перевірити, чи розуміють щось наші свідки, — а потім, переконавшись, що обличчя їхні анітрохи не насторожились, повів небезпечну гру. Розмова наша тривала таким чином:

"Від такої впертості вам добра не буде. Хто ви?"

"Мені все одно. В Лондоні я чужий".

"Ваша доля у ваших власних руках. Чи давно ви тут?"

"Хай буде так. Три тижні".

"Це майно ніколи не буде вашим. Що вони роблять із вами?"

"Але цим негідникам воно теж не дістанеться. Морять голодом".

"Підпишіть, і вас відпустять. Що це за будинок?"

"Ніколи не підпишу. Не знаю".

"Цим ви їй не прислужитеся. Як вас звуть?"

"Нехай вона сама про це скаже. Кратідес".

"Підпишіть і ви побачите її. Звідки ви?"

"Тоді я ніколи її не побачу. З Афін".

Ще п'ять хвилин, містере Холмсе, і я був би вивідав усю цю історію просто з-під їхнього носа. З моїм наступним запитанням усе могло б остаточно з'ясуватися, аж тут несподівано відчинилися двері й до кімнати ввійшла жінка. Я не міг добре її розгледіти й помітив лише, що вона висока, струнка, чорнява і вбрана у широкий білий халат.

"Гарольде, — мовила вона по-англійському, але з акцентом. — Я більше не можу тут zostаватися. Так сумно, коли нема нікого, крім... Боже мій, це ж Павлос!"

Останні слова вона промовила по-грецькому, й тієї самої миті бідолаха гарячково зірвав пластир з вуст і, вигукнувши: "Софіє! Софіє!" — кинувся їй в обійми. Однак тривало це лише мить, бо молодик виштовхав жінку з кімнати, а старший тим часом скрутив свою виснажену жертву й поволік до інших дверей. Ще з хвилину я залишався в кімнаті сам і вже хотів був скочити на ноги, сподіваючися хоч якось зрозуміти, куди потрапив і що це за будинок. Але, на щастя, я не встиг цього зробити, бо, підвівши голову, побачив, що старший стоїть на дверях і не зводить з мене очей.

"От і все, містере Меласе, — мовив він. — Як бачите, ми довірилися вам у певній, цілковито приватній справі. Ми б не турбували вас, якби наш друг, що знає грецьку мову й веде ці переговори, не був змушений повернутися на Схід. Нам довелося негайно шукати когось на його місце, тож ми раді були почути про ваші здібності".

Я вклонився.

"Ось вам п'ять соверенів, — сказав він, підходячи до мене, — платня, гадаю, добра. Але пам'ятайте, — він легенько поплескав мене по грудях і захихотів, — якщо ви розповісте хоч одній душі про те, що бачили, — хоч одній душі! — то нарікайте тоді самі на себе!"

Не можу вам передати, яку огиду й страх викликав у мене цей непоказний чоловічок. У світлі лампи я міг краще на нього роздивитися. Його обличчя було сірувате, гостре, з маленькою клинцюватою борідкою. Розмовляючи, він витягав шию, і вуста й повіки в нього увесь час пересмикувались, неначе від хвороби Святого Вітта. Мені мимоволі спало на думку, що оце дивне, уривчасте хихотіння — теж ознака якоїсь нервової хвороби. Але увесь жах цього обличчя містився в очах — сталеві-сірих, холодних, що затаїли в своїй глибині злісну, невблаганну жорстокість.

"Якщо ви прохопитесь, ми все знатимемо, — сказав він. — У нас є свої джерела інформації. А зараз на вас унизу чекає карета і мій друг одвезе вас".

Мене поспіхом провели через передпокій, запхнули до карети, й знову перед очима в мене промайнули дерева й садок. Містер Латімер ішов за мною назирці й без жодного слова сів навпроти. Ми знову мовчки, з зачиненими віконцями мчали кудись у нескінченну далечінь, аж поки десь по півночі карета зупинилася.

"Вам треба висісти тут, містере Меласе, — мовив мій супутник. — Пробачте, що залишаю вас посеред дороги, але іншого виходу немає. Будь-яка ваша спроба простежити, куди я поїду, лише пошкодить вам".

З цими словами він одчинив дверцята, й ледве я встиг зіскочити, як візник вїокнув на коня й карета загримотіла по дорозі. Я здивовано озирнувся навколо. Я стояв посеред якогось вигону, порослого темними кущами дреку. Вдалині вишикувався ряд будинків, і подекуди у вікнах горіло світло. З іншого боку я побачив червоні ліхтарі залізниці.

Карета, що привезла мене, вже зникла. Я розмірковував, куди ж це я потрапив, коли раптом побачив, що в темряві хтось прямує до мене. Коли він підійшов ближче, я зрозумів, що це залізничний носильник.

"Чи не скажете ви, що це за місце?" — спитав я.

"Вондсворт-Коммон", — мовив той.

"Чи встигну я на останній потяг, що йде до міста?"

"Якщо пройдете пішки з милю до Клепхемського роз'їзду, то встигнете на той, що йде на Вікторію".

Так скінчилася моя пригода, містере Холмсе. Не знаю, де я був і з ким розмовляв, — нічого, крім того, що розповів вам. Але знаю, що тут ведуть підлу гру, й хотів би, чим зможу, допомогти цьому нещасному чоловікові. Другого дня вранці я переповів цю історію містерові Майкрофту Холмсу, а потім повідомив поліцію.

Вислухавши цю незвичайну розповідь, ми кілька хвилин сиділи мовчки. Тоді Шерлок поглянув через усю кімнату на свого брата.

— Що ви вчинили? — спитав він.

Майкрофт узяв число "Дейлі Ньюс", що лежало поряд на столику.

"Кожен, хто щось повідомить про місце перебування містера Павлоса Кратідеса, грека з Афін, який не розмовляє по-англійському, отримає винагороду. Так само дістане винагороду той, хто надасть відомості про грекиню на ім'я Софія. Х 2473".

— Це вміщено в усіх газетах. Поки що — жодної відповіді.

— Як щодо грецького посольства?

— Я звертався туди. Там нічого не знають.

— Надішлімо телеграму начальникові афінської поліції.

— Усе завзяття нашої родини перебрав собі Шерлок, — мовив Майкрофт, обернувшись до мене. — Тож берися до цієї справи, доклади всіх зусиль і дай мені знати, якщо чогось досягнеш.

— Звичайно, — відповів мій друг, підводячися з крісла. — Дам знати й тобі, й містерові Меласу. А тим часом, містере Меласе, я б на вашому місці поберігся, бо вони напевно дізналися з цих оголошень, що ви їх виказали.

Коли ми вирушили додому, Холмс дорогою зайшов на телеграф і послав кілька телеграм.

— Як бачите, Ватсоне, — зауважив він, — наш вечір не пропав марно. Найцікавіші з моїх справ потрапляли до мене таким самим чином, через Майкрофта. Загадка, про яку ми почули, може мати лише одну відповідь, але є в ній і свої особливі риси.

— Ви сподіваєтеся її розв'язати?

— Еге ж. Знати стільки, скільки знаємо ми, й не розкрити решти — це справді дивно. Ви, напевно, й самі маєте вже думку, що пояснила б усе, про що ми почули.

— Так, але тільки в загальних рисах.

— І яка ж ваша думка?

— Мені здається, що цю дівчину-грекиню викрав молодий англієць на ім'я Гарольд Латімер.

— Звідки викрав?

— Можливо, з Афін.

Шерлок Холмс хитнув головою:

— Цей молодик не знає по-грецькому ані слова. Дівчина ж чудово говорить англійською. Виходить, що вона деякий час мешкала в Англії, але він ніколи не бував у Греції.

— Гаразд! Тоді ми припустимо, що вона приїхала до Англії в гості і цей Гарольд підмовив її втекти з ним.

— Оце вже ймовірніше.

— Тоді її брат, — вона, очевидно, його сестра, — вирішив цьому завадити й приїхав з Греції. З необережності він потрапив до рук цього молодика та його старшого спільника. Вони силоміць примушують його підписати якісь папери, щоб перевести майно дівчини, яким, можливо, опікується її брат, на їхнє ім'я. Він не погоджується. Для переговорів з ним їм потрібен перекладач, і вони розшукують містера Меласа,

скориставшись спершу послугами когось іншого. Дівчина не знає про братів приїзд і довідується про те випадково.

— Чудово, Ватсоне! — вигукнув Холмс. — Мені справді здається, що ви говорите правду. Ви самі бачите, що всі карти в нас у руках, тож нам слід поспішати, поки не сталося непоправне. Коли нам вистачить часу, ми їх упіймаємо.

— Але як ми дізнаємося, де той будинок?

— Якщо наші міркування правдиві й дівчину справді звать — або звали — Софія Кратідес, то ми легко натрапимо на її слід. Зрозуміло, що з того часу, як між цим Гарольдом і дівчиною зав'язалося знайомство, минуло щонайменш кілька тижнів, адже брат у Греції встиг почути про це й приїхати морем сюди. Якщо увесь цей час вони жили в тому самому місці, то ми, напевно, дістанемо відповідь на Майкрофтове оголошення.

Розмовляючи так, ми прийшли додому на Бейкер-стрит. Холмс першим зійшов нагору й, відчинивши двері до нашої кімнати, скрикнув з подиву. Позирнувши через його плече, я був вражений не менше. Холмсів брат Майкрофт сидів у кріслі й кутив сигару.

— Заходь, Шерлоку! Заходьте, сер, — ввічливо сказав він, усміхнено поглянувши на наші здивовані обличчя. — Ти не чекав од мене такої спритності, Шерлоку? Цей випадок досі не дає спокою моїм думкам.

— Як ти сюди потрапив?

— Обігнав вас у кебі.

— Справа просунулася далі?

— Я дістав відповідь на оголошення.

— Он як!

— Так, через п'ять хвилин після того, як ви пішли.

— І що ж у ній сказано?

Майкрофт Холмс розгорнув аркуш паперу.

— Ось, — мовив він. — Писано тупим пером на жовтавому папері людиною середнього віку й хирлявої статури. Тут сказано:

"Сер!

Відповідаючи на ваше сьогоднішнє оголошення, наважуюся повідомити вас про те, що я добре знаю згадану молоду леді. Якщо ви зробите ласку відвідати мене, я зможу поділитися з вами деякими подробицями щодо її сумної історії. Нині вона мешкає в садибі "Мирти" в Бекенгемі.

Щиро ваш

Дж. Дейвенпорт".

— Він пише з Ловер-Брикстона, — мовив Майкрофт Холмс. — Чи не вважаєш ти, Шерлоку, що нам слід було б негайно поїхати до нього й дізнатися про всі подробиці?

— Любий мій Майкрофте, братове життя мені дорожче за сестрину історію. Гадаю, що нам слід поїхати в Скотленд-Ярд до інспектора Ґреґсона, а звідти вирушити просто до Бекенгема. Ми знаємо, що людину приречено, й кожна година може стати фатальною.

— Візьмімо з собою ще й містера Меласа, — запропонував я. — Нам може знадобитися перекладач.

— Чудово, — мовив Шерлок Холмс. — Пошліть хлопця по кеб, і ми одразу ж поїдемо. — Говорячи це, він одімкнув шухляду, і я помітив, як він сунув у кишеню револьвер. — Так, — відказав він у відповідь на мій запитальний погляд, — з усього, що ми чули, зрозуміло, що нам доведеться мати справу з украй небезпечною компанією.

Вже посутеніло, коли ми дісталися Пел-Мел і зайшли до містера Меласа. До нього, виявилось, щойно завітав якийсь джентльмен, і вони пішли.

— Чи не скажете ви, куди саме? — спитав Майкрофт Холмс.

— Не знаю, сер, — відповіла жінка, яка відчинила двері, — знаю лише, що той джентльмен приїхав у кареті.

— Чи назвав він своє ім'я?

— Ні, сер.

— То був високий, стрункий чорнявий молодик?

— О, ні, сер. То був маленький чоловічок в окулярах, із сухорлявим обличчям, але дуже лагідний: увесь час сміявся, коли говорив.

— Їдьмо! — закричав Шерлок Холмс. — Це занадто серйозно, — зауважив він, коли ми під'їжджали до Скотленд-Ярду. — Ці люди знову схопили Меласа. Він не бозна-який сміливець, як вони переконалися тієї ночі. Цей негідник, мабуть, самою лише своєю появою перелякав його. Безперечно, їм знову потрібні послуги перекладача, але потім їм захочеться покарати його за зраду, — бо ж як іще вони сприйняли його поведінку?

Ми сподівалися приїхати до Бекенгема потягом швидше за карету або принаймні водночас із нею. Проте в Скотленд-Ярді ми чекали понад годину, поки нас провели до інспектора Греґсона й виконали всі формальності, що дозволили б нам проникнути до будинку ім'ям закону. За чверть до десятої ми під'їхали до Лондонського моста, а о пів на одинадцятку зійшли вчотирьох на бекенгемській платформі. Півмилі ми їхали до садиби "Мирти" — великого темного будинку, що стояв оддалік посеред окремої ділянки. Тут ми відпустили кеб і пішли доріжкою.

— Всі вікна темні, — зауважив інспектор. — Будинок, здається, порожній.

— Наші пташки вже випурхнули з гніздечка.

— Чому ви так гадаєте?

— Годину тому звідси виїхала карета з важким багажем.

Інспектор посміхнувся:

— Я й сам бачив під ліхтарем свіжу колію, але звідки тут узявся ще й багаж?

— Ви могли б побачити й іншу колію, що вела до будинку. Свіжіша колія глибша — настільки, що ми можемо сказати напевно: карету було добре навантажено.

— Очко на вашу користь, — мовив інспектор, знизавши плечима. — Висадити ці двері буде нелегко, проте спробуймо, — може, нас хтось почує.

Він гучно стукав у двері й смикав за дзвоник, але без жодного успіху. Холмс тим часом зник, та через кілька хвилин повернувся.

— Я відчинив вікно, — сказав він.

— Дякувати Богові, що ви разом з поліцією, а не проти неї, містере Холмсе, — зауважив інспектор, коли помітив, як хитромудро мій друг відімкнув клямку. — Отак. Гадаю, що за таких обставин нам можна входити й без запрошення.

Один за одним ми зайшли до великої кімнати — тієї самої, де побував містер Мелас. Інспектор засвітив свій ліхтар, і при його світлі ми побачили двоє дверей, штори, лампу й колекцію японської зброї, як нам і описували це раніше. На столі стояли дві склянки, порожня пляшка з-під бренді та рештки їжі.

— Що це? — несподівано запитав Холмс.

Ми всі зупинилися й прислухалися. Угорі, над нашими головами, пролунав стогін. Холмс кинувся до дверей і побіг до передпокою. Раптом згори долинув виразний крик. Холмс помчав стрімголов сходами, а ми з інспектором — за ним; брат його, Майкрофт, і собі поспішав, наскільки дозволяла йому огрядна статура.

На другому поверсі ми опинилися перед трьома дверима; з-за середніх долинав той самий моторошний стогін, що то стихав аж до глухого бурмотіння, то знову переходив у пронизливий крик. Двері було замкнено, але в замку стримів ключ. Холмс прочинив двері, кинувся вперед, але миттю вибіг назад, схопившись рукою за горло.

— Це чадний газ! — вигукнув він. — Зачекайте. Зараз він розвіється.

Заирнувши всередину, ми побачили, що кімнату освітлює лише слабке блакитне полум'я, яке блищить над маленьким мідяним таганцем. Воно кидало на підлогу коло мертвотного, неприродного світла, а в темній глибині кімнати ми розгледіли дві неясні тіні, що скорчилися біля стіни. З прочинених дверей тягло страшним отруйним

чадом, від якого ми задихалися й кашляли. Холмс вибіг сходами нагору, щоб ковтнути свіжого повітря, а потім, убігши до кімнати, відчинив вікна й викинув палаючий таганець у садок.

— За хвилину ми зможемо увійти туди, — прохрипів він, вискочивши назад. — Де свічка? Навряд чи вдасться запалити сірник у цьому чаді. Ти, Майкрофте, стоятимеш біля дверей і світитимеш. Ходімо!

Ми кинулися до дверей і витягли із кімнати двох людей. Обидва були непритомні, губи в них посиніли, очі налилися кров'ю. Обличчя цих сердег були такі спотворені, що лише чорна борідка й присадкувата постать допомогли нам упізнати в одному з них грека-перекладача, який ще кілька годин тому розмовляв із нами в клубі "Діоген". Руки й ноги йому було скручено, а над оком виднів слід лютого удару. Другий виявився довготелесим чоловіком, виснаженим до краю, з кількома смугами пластиру на обличчі, що перепліталися в химерному візерунку. Коли ми поклали його на підлогу, він перестав стогнати, і ми з першого погляду зрозуміли, що запізналися. Проте містер Мелас був ще живий, і я, взявшись за нашатир та бренді, менш ніж за годину побачив, як він розплющив очі, й переконався, що рука моя витягла його з тієї похмурої долини, де перетинаються всі людські стежки.

Історія, яку він розповів нам, була проста й підтверджувала всі наші здогади. Його відвідувач, ледве ступивши до кімнати, витяг з рукава кийок і під загрозою негайної й неминучої смерті викрав його вдруге. Цей негідник, що без упину хихотів, немовби зачаровував бідолошного перекладача; навіть зараз, коли Мелас розповідав про це, в нього тремтіли руки й блідніли щоки. Його знову привезли до Бекенгема й примусили перекладати на новому допиті, ще страшнішому за перший: обидва англійці нахвалялися, що вб'ють свого в'язня, якщо він не виконає їхніх вимог. Урешті, побачивши, що його нічим не зламати, вони потягли бідолошу назад до в'язниці, а потім, вилаявши Меласа за його зраду, викрити через оголошення в газетах, ударили його кийком, і він не пам'ятав більше нічого доти, аж поки побачив над собою наші обличчя.

Така була дивовижна пригода з греком-перекладачем, у якій і досі багато що залишилося таємницею. Зв'язавшись з джентльменом, який відповів на оголошення, ми дізналися, що нещасна дівчина походила з заможної грецької родини й приїхала до Англії провідати друзів. У їхньому домі вона зустрілася з молодиком на ім'я Гарольд Латімер, що зовсім заморочив їй голову й намовляв тікати з ним. Друзі, обурившись її вчинком, дали знати про це її братові в Афіни, але на більше не спромоглися. Брат, прибувши до Англії, необачно потрапив до рук Латімера та його спільника на ім'я Вільсон Кемп — людини з ганебним минулим. Ці типи, побачивши, що він перед ними безпорадний, бо не знає мови, тортурами й голодом змушували його перевести на їхнє ім'я все своє й сестрине майно. Вони тримали його в будинку потай від дівчини, обклеївши обличчя пластирем так, щоб вона, випадково побачивши його, не впізнала, що це її брат. Але її пильне око відразу впізнало в ньому брата під час перших відвідин перекладача. Однак бідолашна дівчина й сама стала їхнім в'язнем, бо в будинку не було ніяких слуг, крім візника та його дружини — слухняних знарядь у руках зловмисників. Побачивши, що таємницю їхню розкрито і що в'язень їх не слухається, обидва негідники втекли разом з дівчиною, відмовившись за кілька годин до того від найнятого будинку і встигши, як їм здавалося, помститись обом — і людині, що не скорилася їм, і людині, що виказала їх.

Через кілька місяців після того ми одержали цікаву газетну вирізку з Будапешта. В ній ішлося про загибель двох англійців, що подорожували в товаристві жінки. Обох знайшли заколотими, й угорська поліція вважає, що вони смертельно поранили один одного в сварці. Але Холмс, гадаю, був схильний до іншої думки, бо він і досі певен, що якби комусь пощастило відшукати ту молоду грекиню, то можна було б дізнатися, як вона помстилася за себе й за свого брата.